

Управління культури і туризму
Харківської державної обласної адміністрації

КЗ «Обласний організаційно-методичний
центр культури і мистецтва»

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ МАТЕРІАЛІВ У ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОМУ МИСТЕЦТВІ

*Методичні рекомендації у викладанні
декоративно-прикладних дисциплін для керівників гуртків.*

м. Харків
2020 р.

Управління культури і туризму
Харківської державної обласної адміністрації

КЗ «Обласний організаційно-методичний
центр культури і мистецтва»

ВИКОРИСТАННЯ ПРИРОДНИХ МАТЕРІАЛІВ У ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОМУ МИСТЕЦТВІ

Методичні рекомендації у викладанні декоративно-прикладних дисциплін
для керівників гуртків.

Використання природних матеріалів у декоративно-прикладному
мистецтві. Методичні рекомендації у викладанні декоративно-прикладних
дисциплін для керівників гуртків. Харків, 2020 р.

Автори:

Педан Наталія, провідний методист відділу дослідження та відродження
декоративно-ужиткового мистецтва й виставкової діяльності КЗ «ООМЦКМ»

Редакційна група:

Булаєнко Олена, зав. відділом дослідження та відродження
декоративно-ужиткового мистецтва й виставкової діяльності КЗ «ООМЦКМ»

Семикопенко Ірина, зав. організаційно-аналітичним відділом
КЗ «ООМЦКМ»

м. Харків

2020 р.

Зміст

Вступ.....	4
Про історію лозоплетіння в Україні. Визначні майстри Харківщини.....	6
Травоплетіння у контексті декоративно-прикладного мистецтва. Відомі травниці Харківщини.....	15
Історичні умови розвитку соломоплетіння в Україні. Відомі майстри соломоплетіння Харківщини.....	18
Плетіння з кукурудзяного листя як унікальне явище декоративно-прикладного мистецтва України. У кого навчитись плетінню з кукурудзяного листя на Харківщині.....	24
Майстер-клас із соломоплетіння фігурки Павука від Синицької Марини.....	28
Майстер-клас плетіння з кукурудзяного листя фігурки Янгола від Славгородської Людмили.....	34
Список використаних джерел та літератури.....	38

ВСТУП

Українське декоративно-прикладне мистецтво є одним із показових для демонстрації культурного надбання нашого народу. Нараховуючи у своїй творчій скарбниці значний досвід та знання використання різноманітних народних ремесел та промислів, традиційне декоративно-прикладне мистецтво не припинило своєї еволюції, а навпаки – сьогодні можна побачити яскраві приклади його самовираження за допомогою сучасних мистецьких практик, майстер-класів, культурних програм тощо.

Традиції використання тих чи інших технік (у т. ч. і ремесел) декоративно-прикладного мистецтва своїм корінням сягають у стародавні часи, коли українці щоб покращити свої умови життя, виготовляли з підручних матеріалів різноманітні побутові предмети. З часом, виникають умови для організації не лише практичної функції оздоблення, але й естетичної: люди починають виготовляти предмети декору осель, які мали не тільки побутове призначення, а й грали роль цінності, яку берегли і яка займала чільне місце в оселі. Для створення таких речей, застосовували відомі нам сьогодні техніки плетіння, пиляння (обробка дерева, каменю), випалювання, виточування, вирізування, плетіння, кування та інші. Вирізнявся між собою і матеріал, який використовували для створення того чи іншого предмету. Зокрема, це такі доступні матеріали як дерево, лоза, очерет, солома, каміння, глина тощо. В залежності від фізичних властивостей матеріалу, до нього застосовувалася та чи інша техніка обробки, яка дедалі більше набувала художніх рис в залежності від свого призначення.

На сьогодні, однією з поширених технік обробки матеріалу у декоративно-прикладному мистецтві є техніка плетіння. Найбільш зручними матеріалами для цієї техніки є природні матеріали, що притаманні певному регіону, в якому розвивається мистецтво плетіння.

Про історію лозоплетіння в Україні

Визначні майстри Харківщини

Плетіння із природних матеріалів соломи, лози, сухих трав – це стародавній вид ремесла і одночасно народного прикладного мистецтва. На Харківщині цей вид народної творчості теж набув свого поширення завдяки доступності матеріалів, які використовували народні майстри та умільці для створення своїх виробів.

Пройшовши тривалий шлях від ремесла до одного із видів декоративно-прикладного мистецтва, плетіння з природних матеріалів сьогодні по праву вважається однією із вишуканих технік створення художніх виробів та прикрас. Вони дедалі частіше використовуються не лише у побуті та для прикрашання осель, але й є об'єктами мистецького показу в експозиціях музеїв і на виставках, основні засади плетіння є предметом викладання у гуртках декоративно-прикладного мистецтва і на творчих майстер-класах.

До того ж, великої популярності набуває і такий напрям як арт-терапія, за допомогою якої учасники цього терапевтичного сеансу, мають змогу доторкнутися до мистецтва, що лікує. Не обійшла ця терапія і мистецтво плетіння з природних матеріалів, яке водночас із лікуванням та навчанням, допомагає своїм учасникам розвивати тактильні і нюхові відчуття шляхом дотикання з різними сушеними травами, соломною, лозою тощо.

Таким чином, аналізуючи весь вищезазначений досвід, слід погодитися з думкою, що подібний досвід роботи з природними матеріалами, допомагає викладачам та керівникам гуртків, митцям, які працюють у галузі народного мистецтва, не лише розвивати творчий смак та почуття прекрасного як самим, так і у своїх вихованців, але й розширити свої навички з використання традиційного декоративно-прикладного мистецтва у навчанні. Саме з такою метою і було створено видання, яке Ви тримаєте у руках.

Від усього серця бажаємо Вам успіху та натхнення у Ваших творчих справах!

Плетіння з лози – одне зі старовинних занять людства. Гнучка і міцна лоза, що проростала на берегах річок і озер, як ніякий інший матеріал добре підходила для будівництва шалашів, плетіння корзин, виготовлення риболовних сіток та багатьох інших предметів, широко застосовуваних у побуті.

Найдавніші плетені вироби знайдені археологами у Єгипті і на Близькому Сході. Деякі з цих знахідок були просто вражаючими. Наприклад, у гробниці фараона Тутанхамона були знайдені два плетені стільця, виготовлених таким чином, що могли би прикрасити сучасний інтер'єр.

Територія України з її численною кількістю рік і озер, узбережжя яких вкриті заростями верби, з давніх давен слугувала природною майстерною наших предків для створення плетеніх виробів різного призначення. Це старовинне ремесло користувалося популярністю як у селах, так і у містах. З верби виготовляли різноманітні корзини, снасті для ловлі риби, короби, санки і навіть стіни приміщень. У будинках можна було побачити різні обереги з лози, коляски, люльки та іграшки для дітей.

Великі зміни відбулися у плетінні з лози завдяки появі залізних доріг. З'явилась необхідність у великій кількості тари для перевезення товарів. Лісопильне виробництво не було ще достатньо потужним, щоб виготовити значну кількість тарних дошок, а лози було дуже багато. До того ж вона швидко росла. Наприклад вербова лоза вже через рік після посадки, може використовуватися в якості сировини для будь-якого плетеного виробу. Таким чином, плетіння з лози починає займатися велика кількість людей. Серед них починають виокремлюватися майстри, які плетуть не лише корзини, але й санки, тарантаси, дорожні скрині, різні домашні речі: підноси, корзинки, цукорниці і навіть брязкальця для маленьких дітей [2].

Розвитку промислу сприяли школи лозоплетіння. У Києві, Полтаві і у Черкасах були відкриті майстерні з виробничим навчанням. У Корсунь-Шевченківську школу були виписані з Франції та Німеччини кращі майстри художнього плетіння з верби. На Чернігівщині до 1940-х рр. існував власний лозопарильний завод, який забезпечував обкорованою лозою місцеві артілі і поставляв лозу на експорт. Відкриваються фабрики по виготовленню плетених виробів у широкому асортименті. Виготовляються меблі (стільці, кушетки, качалки, шезлонги, дитячі коляски і пляжні лежачки, ширми, газетниці, підставки під квіти тощо); дорожні речі (сундуки, валізи, сумки); так званий дрібний товар (корзинки різноманітного призначення: для паперу, рукавичок, квітів, фруктів, цукерок; хлібниці, сухарниці, плетені тарілочки, підноси, гарні коробочки для кондитерських виробів), а також іграшки (брязкальця, різні колясочки, меблеві гарнітури для ляльок, іграшковий посуд і т.п.).

Під час Другої Світової війни ділянки верби прийшли в упадок. Майстерні і фабрики з виробництва плетених виробів були знищені та остаточно лозоплетіння було витіснене із побуту з розвитком хімічної промисловості, яка почала активно розвиватись з 50-х років ХХ ст. Всі ці події створили умови переходу лозоплетіння від масового явища до елітарного: тепер сплетені з лози вироби дедалі частіше набувають мистецької цінності, особливо якщо виготовлені вони із застосуванням складних технік плетіння [5].

На сьогодні в Україні підприємства з виготовлення виробів з лози у більшості своїй функціонують на Закарпатті і Чернігівщині, однак окрім цього існують і майстри-кустари-одинаки. Це зокрема, майстри з м. Києва, м. Харкова, м. Ніжина, м. Прилуки; Запорізької, Хмельницької, Київської, Дніпропетровської, Чернігівської областей тощо.

На Харківщині співробітниками КЗ «Обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва» (ООМЦКМ) досліджується творчість майстрів з лозоплетіння з районів та міст області. Це зокрема, такі майстри як Сорока Наталія (м. Харків), Величко Олександр (Барвінківський район), Горват Віктор (Сахновщинський район), Коляда Микола (Сахновщинський район), Колеснік Микола (Кегичівський район), Комірний Василь (Валківський район), Криворучко Галина (м. Лозова), Розов Олександр (м. Лозова), Пристая Олена (Первомайський район), Фесенко Олексій (Зачепилівський район), Чурило Микола (Кегичівський район) та інші.

Відомими майстрами з лозоплетіння є Пиленкови Євгеній і Олександра (м. Харків), Шкуренко Дмитро і Тетяна (м. Лозова), роботи яких неодноразово експонувалися на виставках у провідних музеях України та на виставках ООМЦКМ.

На особливу увагу заслуговує творчість заслужених членів Спілки майстрів народної творчості України, подружжя Пиленкових Євгенія та Олександри, які присвятили цьому ремеслу більше ніж 20 років.

Свій творчий шлях Євгеній Пиленков розпочав у 1994 році в якості викладача з лозоплетіння у Харківському міському Палаці піонерів. Маючи за спиною лише досвід вирізування з дерева масок, він самостійно за допомогою книги (вчителів у цьому ремеслі йому знайти не вдалось) освоїв первинні навички плетіння з лози, вдосконалювати які зміг вже під час викладання у гуртку. Пізніше, вже разом з дружиною Олександрою, вони записались на курси плетіння з рогозу та лози, що проходили тоді на базі Харківського обласного центру народної творчості, після яких вже удвох продовжили викладати лозоплетіння.

На протязі 14 років майстри керували гуртком «Плетіння з верби», що діяв при Центрі дитячої та юнацької творчості Київського району та у 2008

році отримав почесне звання «Зразковий». За цей час Пиленкови розробили власну методику викладання лозоплетіння, за якою вивчили не один десяток майстрів з лозоплетіння.

Євгеній та Олександра Пиленкови здійснили значний вклад у розвиток лозоплетіння на Харківщині. Поєднавши інженерні знання і художній смак, вони розробили власні схеми для створення декоративних виробів, за допомогою яких діти могли плести з лози як звичайні корзини, так і вишукані лозяні скульптури.

З 1998 року подружжя Пиленкових виставляють свої роботи на виставках у Харківському обласному центрі народної творчості (ООМЦКМ).

У творчому здобутку майстрів: 2 персональні виставки (ХОЦНТ, 2004 і 2010 рр.), 2 Всеукраїнські виставки «На кращу роботу року» (Київ, 2007 і 2008рр.), Міжнародні фестивалі традиційної народної культури «Покуть» (Харків, 1996, 1998, 2000, 2004 рр.), Всеукраїнський конкурс з лозоплетіння (Чернігів, 2007р., II місце), Загальнодержавна виставкова акція «Барвіста Україна» (Київ, 2008р.), Всеукраїнська виставка-ярмарок сільського зеленого туризму «Українське село запрошує» (с. Пирогове Київської області, 2008 р.), виставки на Етнічно-мистецькому фестивалі «Печенізьке поле» (2003 - 2009 рр.), I етнічно-мистецький фестиваль «Співочі тераси» (Харківська область Краснокутський район, 2009 р.), проведення «Великого Слобожанського ярмарку» (Харків, 2003 – 2009 рр.).

Більшість творчих робіт подружжя нині можна побачити у «Музеї лози» відкритому у 2009 р. при Центрі дитячої та юнацької творчості Київського району м. Харкова та інших виставках народного декоративного мистецтва.

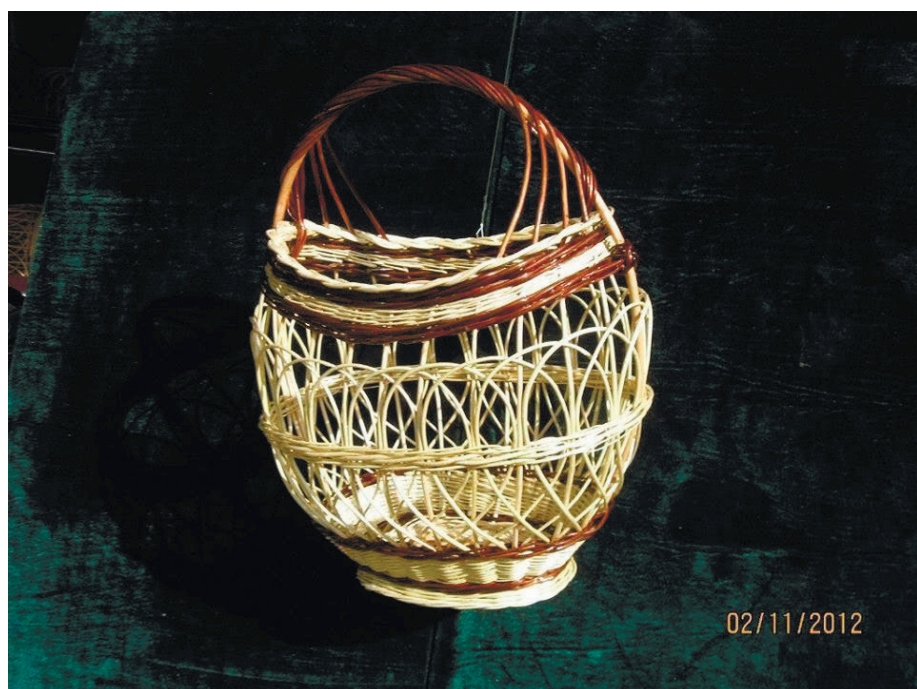
Збереження і розвиток традицій лозоплетіння Слобожанщини стало справою життя творчого подружжя [6].

Подружжя Пиленкових біля власних плетених робіт

Подружжя Пиленкових біля власних плетених робіт

Дамська ажурна корзинка на овальному денці.
Робота Пиленкова Є.

Ваза під квіти.
Робота Пиленкова Є.

Декоративні птахи.
Робота Пиленкової О.

Вагомий внесок у відродження лозоплетіння на Харківщині зробив майстер Шкуренко Дмитро, який розпочав свою діяльність у цій царині у 90-х рр. ХХ ст.

Дмитро Шкуренко – випускник художньо-графічного факультету Харківського педагогічного університету. Робота над дипломною роботою «Народні промисли України» підштовхнула майбутнього майстра до ґрунтовного дослідження традиції лозоплетіння. Практичні навички він здобув у селі Іза, що на Закарпатті, яке називають українською столицею лозоплетіння.

Плетінням з лози Дмитро Шкуренко активно займається з 1991 р. До цієї справи він залучив і дружину Тетяну, дітей, батьків і тестя з тещею. Сьогодні для родини Шкуренків лозоплетіння – сімейний промисел. Працюють майстри здебільшого на замовлення. Найбільшим попитом, за словами майстра, користуються меблі та декоративний посуд – столи, стільці,

крісла-гойдалки, дитячі ліжечка і колиски, етажерки, підставки для квітів, контейнери для білизни, ємності для хліба, овочів і фруктів тощо.

Робота починається із засадження земельних ділянок лозою. Протягом 4-5 років майстер робить заготовки. Гарячі гілки очищуються від кори за допомогою щемила. Завдяки тепловій обробці матеріал стає податливим, здатним зберігати необхідну форму. Потім ще з вологого матеріалу створюються окремі деталі: товстим заготівкам надають бажану форму, а з тонких гілочок плетуть малюнок. Наступний етап – сушіння, шліфування та збірка деталей. Готові вироби набувають міцності саме завдяки ретельній сушці зігнутих деталей, за бажанням їх також покривають лаком.

У своїй роботі майстер використовує численні інструменти: різноманітні ножі, шила, викрутки, колунок, сікач тощо. Гордість Дмитра Шкурєнка – саморобний стругальний верстат для видалення серцевини з розколених прутів [3].

Родина Шкурєнків за роботою.
(Великий Слобожанський ярмарок, 2008 р.)

Набір плетених меблів.
Роботи сім'ї Шкурєнків.

Набір плетеного посуду.
Роботи сім'ї Шкурєнків.

Травоплетіння у контексті декоративно-прикладного мистецтва Відомі травниці на Харківщині

Досліджуючи утилітарні та декоративні функції плетених виробів українського декоративно-прикладного мистецтва, на думку приходить питання а чи могли вони надавати захист від хвороб, злих духів і ворогів (в українців ці вірування мали особливе місце у культурі), тобто виконувати ще й захисну функцію. Відповідь на це питання, виникає сама по собі коли згадуємо образи плетених трав'яних оберегів, які з давніх-давен супроводжували побут наших пращурів. З трав виплітали не лише обереги для оселі, а й віночки, які були жіночими оберегами і оберігали від зурочень та недобрих чар, та навіть ляльок-травниць. Не дарма, давньослов'янських богинь так і зображували у головних уборах, уквітчаних травами, квітами, зіллям та віттям. Кожна рослина, квітка, травинка несла свій підтекст і в залежності від умов і подій, на які спрямовувався оберег, в ньому могли поєднувати найрізноманітніші трави і квіти. Ця традиція травоплетіння не втратила своєї актуальності і сьогодні, однак займаються цим народні майстрині в поодиноких випадках поєднуючи разом з травоплетінням заняття іншими видами плетіння з природних матеріалів та викладаючи це у гуртках декоративно-прикладного мистецтва [11].

Кажучи про традиції травоплетіння на Харківщині, то тут активною є діяльність майстринь з Дворічанського району Мешкової Олени і Бичкової Олени. Травоплетінням майстрині займаються з 2003 р. після переїзду з Харкова до с. Мечникове, де вони разом з іншими майстрами заснували середовищний музей «Село майстрів». Дворічанський район, в якому знаходиться музей, на думку майстрині, як ніякий інший добре підходить для заняття травоплетінням, оскільки там немає промисловості. До того ж, тут залишились мастки родини Мечникових, де колись жив і сам Ілля Мечников. «Трави тут мають особливу енергетику, а для того щоб зрозуміти її, треба

жити серед трав, які відчують хвороби, що будуть поширені у новому році, і таким чином, поширеними будуть саме ті трави, чудодійна сила яких знадобиться для лікування цих хвороб», - ділиться своїми знаннями Олена Мешкова. У колекції майстринь, серед трав'яних робіт можна зустріти як традиційні обереги, ляльок «Зелійниць», так і сплетені гобелени, що їх демонструють в експозиції самого музею «Село майстрів» і на різних виставках традиційного мистецтва. Свої роботи Олена Мешкова представляла на виставках природних матеріалів в ООМЦКМ – «Виткані світи» (2016 р.), «Творчі жнива» (2017 р.) і «Подих осені» (2019 р.). До того ж, будучи викладачами гуртків декоративно-прикладного мистецтва, обидві майстрині постійно проводять у себе в музеї і за його межами творчі майстер-класи з травоплетіння, приурочуючи їх до різних народних календарно-обрядових свят [8].

Мешкова О. і Бичкова О. на майстер-класі з травоплетіння у рамках виставки «Виткані світи» ООМЦКМ (2016 р.).

Творча зустріч з майстринею травоплетіння Мешковою О.
у рамках виставки «Подих осені» ООМЦКМ (2019 р.)

Історичні умови розвитку соломоплетіння в Україні

Відомі майстри соломоплетіння Харківщини

З давніх-давен українці широко використовували солом у господарстві та побуті для влаштування покрівлі, утеплення стін, виготовляли з неї тару для зберігання зерна, кошики, господарські сумки, хлібниці, килимки, капелюхи. Пізніше з соломи почали виготовляти різноманітні художні вироби у вигляді фігурок людей, звірів і птахів, ляльки, декоративні панно, прикраси до свят, які, поступово вдосконалюючись, перетворились у справжні витвори мистецтва і стали частиною традиційної культури. Вони виконували або ж декоративну функцію, або ж були частиною вірувань та традицій, які відігравали не останню роль в житті нашого народу. Солом'яні предмети і прикраси, які сьогодні можна виготовити з соломи, виконані переважно в техніці плетіння і тому, ці слова настільки стали співзвучними у традиційному декоративно-прикладному мистецтві, що зараз ця техніка так і називається «технікою соломоплетіння».

Плетіння з соломи не є характерним мистецтвом (ремеслом) однієї країни. Всюди, де вирощували хліб, існувало це ремесло, але кожний народ додавав в соломоплетіння щось своє, неповторне, що є традиційним для його культури та звичаїв. До всього цього додається і той факт, що солома як матеріал завжди була дешевою, доступною і екологічною [9].

Із соломи виплітали зображення язичницьких богів, з якими навесні зустрічали, а восени проводжали Ярило-сонце, іграшки-обереги у вигляді янгола, птаха, дзвіночка. Традиційними символами різдвяних і новорічних свят стали солом'яний «Павук» – різнофігурний оберіг-захисник, якого підвішували в хаті до центрального сволака на довгій волосині з конячого хвоста, та «Дідух» (із старослов'янського «дух предків») – святковий різдвяний сніп, з першого зажинкового чи останнього обжинкового снопа,

прикрашений стрічками, засушеними квітами, калиною, що символізував родоначальника сім'ї – Діда, як захисника і покровителя роду.

Традиції плетіння з соломи передавалися майстрами з покоління в покоління, вдосконалювалися декоративно-оздоблювальними прийомами, збагачувалися формами і образами – це призвело до того, що з часом вироби з соломи стали високохудожніми витворами декоративно-прикладного мистецтва.

Не минули ці традиції і Харківщину, де сьогодні можна зустріти визначних майстрів своєї справи. Це заслужений майстер народної творчості України Воловик Галина, яка на базі Ізюмського центру дитячої та юнацької творчості створила та очолювала гурток соломоплетіння «Колосок» у період з 1994 по 2019 рр.. На протязі більш ніж 10 років майстриня учасниця міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських фестивалів і конкурсів з образотворчого та декоративно-прикладного мистецтва. Вона має Почесну грамоту Міністерства освіти України (2001 р.), нагрудний знак «Відмінник освіти України» (2008 р.) та почесне звання «Заслужений майстер народної творчості України» (2009 р.). Всі роботи Воловик Галини, умовно можна розділити на традиційні (ляльки-берегині, павуки, віночки) і тематичні (фігури казкових павичів, півнів, баранів, козаків та дівчат, янголів, різні декоративні панно, солом'яні букети, інкрустовані соломкою писанки тощо). Кожен витвір майстра, будучи виготовленим з такого собі звичайного природного матеріалу як солома, вирізняється такою вишуканістю, тендітністю та довершеністю, що здається ніби виготовлені вони з тонких пластин золота. Окрім цього, Воловик Галина має талановитих учнів, роботи яких сьогодні привертають увагу великої кількості глядачів і отримують призові дипломи та нагороди від журі вже багато років поспіль. В ООМЦКМ майстриня разом зі своїми учнями неодноразово представляла свої колекції з соломоплетіння на виставках «Творчі жнива» (2017 р.), «Подих

осені» (2019 р.). Сьогодні, подивитися та надихнутися філігранними солом'яними роботами майстра можна як в Ізюмському центрі дитячої та юнацької творчості, так і в Ізюмському краєзнавчому музеї, де вони виставлені на постійне експонування [1].

Воловик Г. разом зі своїми солом'яними роботами.

Солом'яні фігурки. Робота Воловик Г.

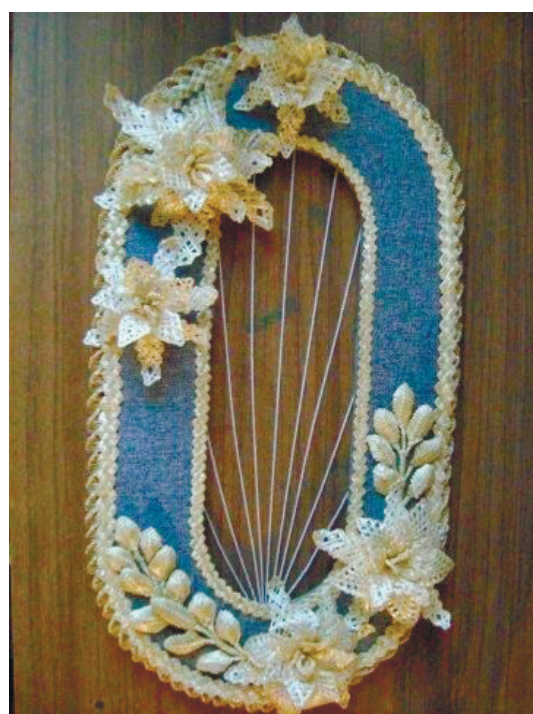
Солом'яні фігурки та віночки. Роботи Воловик Г.

Послідовницею традицій соломоплетіння на Харківщині, а також ученицею Воловик Галини є й майстриня Синицька Марина, керівник гуртка «Плетіння та аплікація соломкою», що діє при Ізюмському центрі дитячої та юнацької творчості. З 2015 року Марина є членом Співки майстрів народного мистецтва України. Майстриня приймала неодноразово участь у конкурсах та виставках: з 2012 – 2019 рр. – учасниця Всеукраїнських виставок «Кращий твір року» (м. Київ); 2013 р. – учасниця виставок «Народні таланти Слобожанського краю» і «Слобожанські передзвони» (м. Харків); 2003, 2004, 2009, 2010, 2011 рр. – виставки «Великий Слобожанський ярмарок» (м. Харків). Разом зі своїм гуртком брала участь у виставках декоративно-прикладного мистецтва «Творчі жнива» (2017 р.) і «Подих осені» (2019 р.) та щорічному Відкритому фестивалі традиційної народної культури для дітей та молоді «Крокове коло» ООМЦКМ.

Майстер Синицька М.

Об'ємні панно та фігурка з соломи.

Роботи Синицької М.

Плетіння з кукурудзяного листа як унікальне явище у декоративно-прикладному мистецтві України

У кого навчитись плетінню з кукурудзяного листа на Харківщині

Як і солома, одним із доступних та екологічних природних матеріалів у нашому регіоні є листя кукурудзи, так званого талаша. Батьківщиною кукурудзи є Америка, але вже у XVII столітті про цю рослину знали в країнах Європи. Викидний матеріал з цієї рослини відкриває величезне поле для фантазії народних умільців та рукодільниць. У промисловості талаш практично не використовується, але в багатьох африканських племенах, наприклад, дівчаток з дитинства навчають як плести з кукурудзяного листа корзини, лотки, циновки.

В Україні, плетіння з кукурудзяного листа набуває свого поширення починаючи з XIX століття і з тих пір воно не тільки збереглося, а й продовжує розвиватись у наш час завдяки індивідуальним майстрам з різних регіонів України.

Зараз плетіння з талаша дуже поширене на Кубані (навіть вважається традиційним ремеслом цього регіону), яка історично пов'язана з Україною завдяки кубанським козакам. Саме кубанські козаки використовували листя кукурудзи у побуті: спочатку замість линви, пізніше – плели з нього лапті, приліжкові килимки, кошики, хлібниці тощо. Така популярність цього матеріалу пояснювалась тим, що кукурудзяне листя у роботі не вимагало спеціальної заготовки та обробки на відміну від лози або соломи. З часом, коли народні умільці набрались майстерності у роботі з листям кукурудзи, довгими зимовими вечорами вони займались тим, що вигадували різноманітні варіації прикрашання оселі виробами з талашу. Так, народжувались художні вироби, виготовлені за допомогою косичок, різних завитків, що формували незвичні образи. Однак, це ремесло не набуло такого масового поширення у народі як, наприклад, лозоплетіння і ті народні

умільці, які сьогодні займаються ним, в поодиноких випадках досягають майстерності. Про те, яким чином виготовляли художні вироби з листя кукурудзи наші пращури інформації майже немає (з огляду на погану стійкість до вологи в експозиціях музеїв їх не побачиш), але сучасні художні вироби з цього матеріалу ми можемо спостерігати в індивідуальних колекціях народних майстрів декоративно-прикладного мистецтва [10].

На Харківщині, відомим майстром плетіння з кукурудзяного листя є Славгородська Людмила. Будучи за фахом вчителем російської мови та літератури, вона тривалий час працювала завучем в Ізюмському центрі дитячої та юнацької творчості, де вела власний народознавчий гурток «Соняшник». Серед напрямків, які викладала майстриня були і соломоплетіння, і лялькарство, і петриківський розпис, і писанкарство, гончарство, витинання, виготовлення штучних квітів, театральне мистецтво тощо. Майстриня відвідувала різні фестивалі, серед яких «Сорочинський ярмарок», «Печенізьке поле», «Співоче поле». Одного разу, під час одного з них, Людмила Юріївна побачила як на ярмарку літня жінка продавала тендітні прості фігурки ляльок з кукурудзяного листя. Трохи згодом, вона спробувала сама повторити таку ж фігурку з кукурудзяного листя, але з деякими ускладненнями. Зрозумівши всю оригінальність цього малодослідженого напрямку у народному мистецтві, Людмила Юріївна почала втілювати свої народознавчі знання у таких кукурудзяних скульптурах. Для виготовлення однієї фігурки майстриня застосовувала як скульптурну техніку, склеюючи деталі ляльок між собою клеєм, так і техніку плетіння, виплітаючи з кукурудзяного листя різні прикраси та інші деталі, що доповнювали образи кукурудзяних героїв. Колекція майстрині нараховує близько 50 фігурок і композицій з кукурудзяного листя, які поєднані між собою темою українських свят і традицій. Більша частина з цих робіт неодноразово була представлена на районних і обласних виставках. Зокрема,

кукурудзяні скульптури були презентовані на виставках декоративного мистецтва ООМЦКМ - «Україна етнічна» (в рамках фестивалю «Покуть плюс»), «Різдвяне сяйво» (2012 р.), «Творчі жнива» (2017 р.) і «Подих осені» (2019 р.). Сама ж Славгородська Л., наразі на пенсії, тому залюбки ділиться своїм досвідом на семінарах і не проти знайти учнів, які б продовжили її кукурудзяне ремесло.

Славгородська Л. біля своїх робіт на відкритті виставки «Подих осені» (2019 р.)

«Нова радість стала».
Робота Славгородської Л.

«Янгол Різдва».
Робота Славгородської Л.

Майстер-клас із соломоплетіння фігурки Павука від Марини Синицької

Інструменти та матеріали для роботи:

- житня солома
- нитки
- ножиці
- клей «Дракон»

Хід роботи:

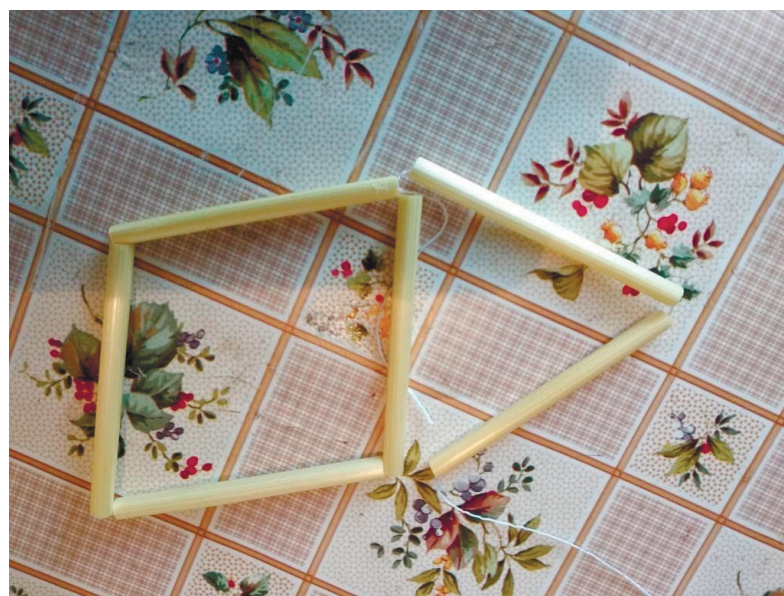
1. Взяти солому приблизно однієї товщини і замочити її в окропі до того моменту, доки вона не стане м'якою.
2. Взяти 12 соломин однакової довжини для виготовлення простого ромбу павука і розрізати їх упоперек.

3. Відрізати довгу нитку, заправити її в голку і нанизати на неї 4 соломини таким чином, щоб залишився кінчик нитки. Зав'язати на 3 вузли щоб вийшов квадрат.

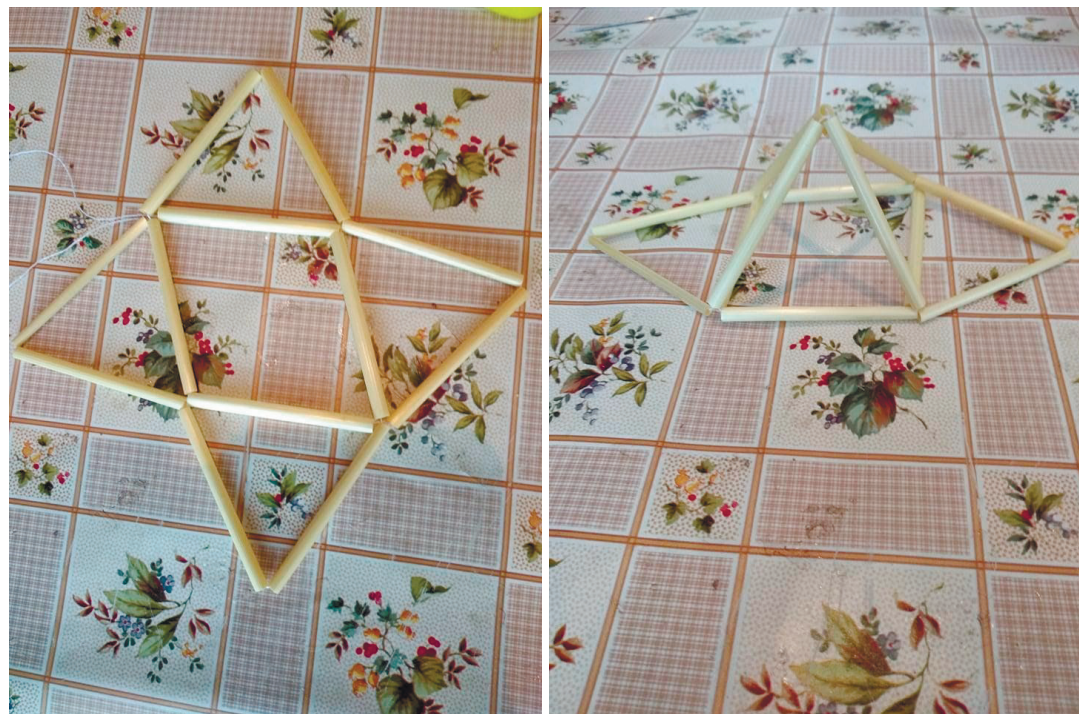
4. Наступним кроком, на іншу нитку з голкою нанизуємо ще дві соломини, які потім слід просунути в одну зі стінок квадрату (в одну з соломинок), щоб врешті отримати форму такого собі даху будиночка.

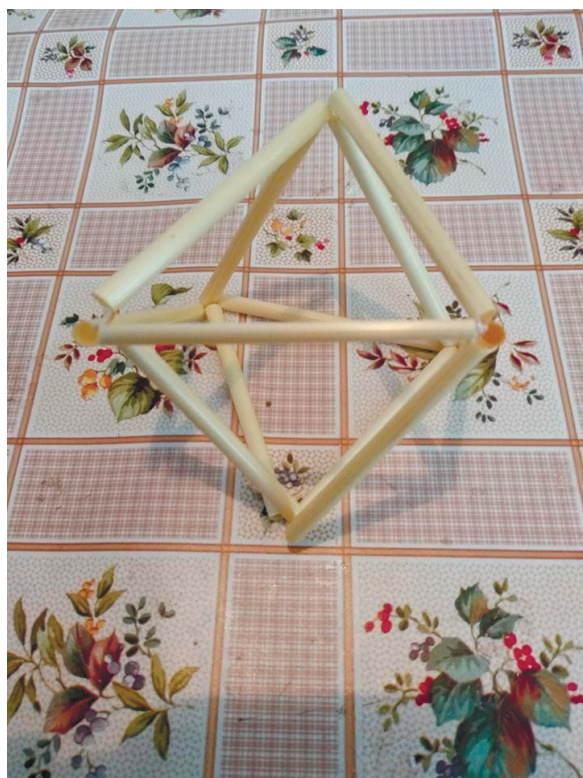
5. Потім знову слід нанизати дві соломини на нитку з голкою і вплести їх до наступної вільної соломини з квадрату. Повторити цю процедуру ще два рази (нанизувати по дві соломини до кожної стінки квадрату). В кінці слід тричі зв'язати кінчик нитки з квадрату і нитку, на яку нанизували по дві соломини.

6. Далі зв'язуємо тричі разом два трикутники, які знаходяться навпроти один одного.

7. Перевертаємо фігуру і знову тричі зв'язуємо два інших трикутники з протилежного боку.

8. Отримавши фігуру ромбу, промазуємо клеєм «Дракон» всі з'єднання.

9. З'єднати всі ромби ниткою один за одним. «Павук» готовий. Можна повторити всі вище перераховані кроки з соломинами меншого або більшого розміру, щоб отримати декілька ромбів.

Майстер-клас плетіння з кукурудзяного листа фігурки Янгола від Людмили Славгородської

Інструменти та матеріали для роботи:

- листя кукурудзи
- таз з теплою водою
- мідний дротик (для надання форми ручкам)
- пір'їнки для крил
- нитки ХБ № 10 білого або жовтого кольору
- ножиці
- клей «Дракон»
- кулька синтепону (для голівки).

Хід роботи:

- 1) Розмочуємо листя кукурудзи у теплій воді.
- 2) Беремо пучок (6 довгих листочків) кукурудзи. Між ними вставляємо 5-6 коротких листків (для зачіски) і міцно перев'язуємо нитками.

3) Отриману в'язку вивертаємо назовні. Найближче місце до перев'язки наповнюємо шматочком синтепону – виходить голівка. Знову перев'язуємо на місці шиї.

4) Наступним кроком буде виплітання ручок. Для цього беремо три тоненькі кукурудзяні листя і переплітаємо їх косичкою. На кінцях зав'язуємо долоні. Отримані ручки вставляємо всередину між передніми і задніми листками тулуба ближче до шиї і міцно перев'язуємо (це буде тулуб).

5) Для виготовлення німбу беремо тоненький дротик і вплітаємо його у тоненьку кіску. Потім формуємо коло, сплітаючи два кінці разом. Отриманий німб прив'язуємо до тулуба.

6) Висушуємо ляльку і німб.

7) У сухому вигляді формуємо зачіску.

- 8) Декоруємо талію зплетеною кіскою, приклеюючи її навколо талії.
- 9) На спинку приклеюємо крильця з 2-4 пір'їн.
- 10) Розпускаємо голкою нижню частину тулуба на тоненькі смужечки.

11) Янгол готовий.

Список використаних джерел та літератури

1. Воловик Галина Іванівна – соломоплетіння [Електронний ресурс] – Режим доступу:
https://www.cultura.kh.ua/majstri-dekorativno-uzhitkovogo-mistetstva/1249-volovik-galina?lang=en&Itemid=547&option=com_content&id=1249:volovik-galina&view=article&month=10&year=2012
2. Камаринский С.А. Плетеные изделия. «Экология», 1992 г.
3. Лозоплетіння. м. Лозова Харківської області [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://www.cultura.kh.ua/uk/intangible-cultural-heritage/elements/4880-lozopletinja-m-lozova-harkivskoji-oblasti>
4. Мистецтво плетіння з соломі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://we.org.ua/kultura/mystetstvo-pletinnya-z-solomy/>
5. Плетение из ивы (Уч. пособие) // Под. ред. Пиленкова Е.В. – Х., 2004 г. – 94 с.
6. Пиленковы Александра Ильинична и Евгений Васильевич – лозоплетение [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<https://www.cultura.kh.ua/ru/component/content/article/502-pilenkovi-oleksandra-illivna-i-evgen-vasilovich>
7. Про соломоплетіння на сайті Криворізького історико-краєзнавчого музею [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://krmuz.dp.ua/index.php/component/k2/item/126-maisterklas-z-solomopletinnia-vid-maistrynilialkarky-oleny-chernyshovoi>
8. «Село майстрів» в селі Токарівка [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dvorichna-rda.gov.ua/news/id/7266>
9. Технологія плетіння з соломі [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://we.org.ua/kultura/tehnologiya-pletinnya-z-solomy/>
10. Художнє плетіння [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://about-ukraine.com/hudozhne-pletinnya/>
11. Федотов Г. Я. Основы художественного ремесла. Сухие травы. – М., «АСТ-ПРЕСС», 1997 г.